

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

Arhiv Bos. krajine E. Luka

ABK-209-MG-VI/195

BAJIĆ SIMENUNA :

"ILEGALNI RAD BRAĆE BAJIĆ I PARTIJSKA VEZA SA PONIROM
1941.GODINE I PROVALA U FEBRUARU 1942."

L e g e n d a :

- Sjećanja BAJIĆ SIMEUNE na braću Ljuboja, Božu i Milana Bajića i snahu Mitranu Bajić i njihov ilegalni rad sa članovima porodice MLEČNIK 1941.godine do provale u februaru 1942.godine;
- Sjećanja notirana 14.aprila 1976.godine na 7 stranica mašinom kucanog teksta;
- Sjećanja autorizirana;
- Tekst otkucan u 5 istovjetnih primjeraka i potpisan od autora (original sa dvije kopije u Arhivu, jedna kopija u Muzeju Bos.krajine i jedna kopija kod Simenune Bajić).

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

Memoarska gradnja o radničkom
pokretu i revoluciji.-

Arhiv Eos. krajine B. Luka

ABK

BAJIĆ SIMEUNA:

"ILEGALNI RAD BRAĆE BAJIĆ I PARTIJSKA VEZA SA PONIROM
1941.GODINE I PROVALA U FEBRUARU 1942."

U ilegalnom radu aktivno su sudjelovali moja braća LJUBOJA, BOŽO i MILAN BAJIĆ, kao i snaha MITRANA BAJIĆ. Snaha Mitrana i braća Božo i Milan Bajić bili su u ilegalnom radu povezani sa braćom MLEČNIK sve do provale u drugoj polovini februara 1942.godine.

Naša je porodica bila veoma mnogobrojna. Otac Risto bio je zemljoranik i imao je zemljište od oko dvadeset dunuma koje je dobio kao solunski dobrovoljac. Kuća nam se nalazila na tom zemljištu više Sitara u neposrednoj blizini Šehitluka.

Otac je rođen u Rebrovcu. U toku rata 1914.godine mobilisan je kao austrijski vojnik. Na ruskom frontu on je bio zarobljen ili se predao, što ne bih znala tačno reći. Kada je formirana jedna jedinica od ruskih zarobljenika on se prijavio i bio prebačen na solunski front. Poslije rata i demobilizacije vratio se u Banju Luku svoj kući i porodici. Dobio je zemlju kao dobrovoljac, ali ju je morao iskrčiti da bi je mogao obradivati. Kad je iskrčio šumu i podigao kuću porodica se preselila iz Rebrovca.

Sa majkom milicom još prije odlaska u rat stekao je petoro djece (Simeun, Ljuboje, Božo, dvije djevojčice koje su rano umrle), a šesto je bilo na putu. Mama je bila u drugom stanju kad je otac otišao na front, a MILAN se rodio dok je on bio na frontu. Najveća razlika među djecom iznosila je po najviše dvije godine.

Poslije prvog svjetskog rata u braku su stekli

još troje djece: RADOJKA, NIKOLA i ja (rođena sam 5. juna 1924.).

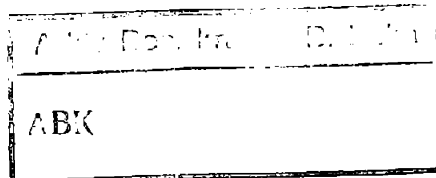
LJUBOJA BAJIĆ radio je poslije prvog svjetskog rata od vremena kada je stasao kao dječak na raznim nekvalifikovanim fizičkim poslovima. Pretežno je radio u majdanima na iskopu kamena i šljunka, lomljenju i drobljenju kamena, a i na poslovima izradjivanja ceste i njihovog održavanja. Na tim poslovima su radili Simeun i Božo.

Za razliku od Simeuna i Bože, Ljuboja je bio prilično povučen, na neki način osamljen. Mnogo je čitao i donosio kući novine i knjige. Sve je to držao u nekom starom koferu koji je ostao i poslije njegove smrti. S njim su bili povezani NEDŽIB DEMIROVIĆ, HUSO i MEHMEDALIJA MAŠINOVIĆ. Braća su mi kasnije pričali da se o Ljuboju svuda u okolini govorilo da je komunista od 1930. godine, ali ja to ne znam. O tome drugi mogu da govore. Sjećam se kad je umro 1938. godine od posljedica zatvora. Poslije puštanja iz zatvora bolovao je na plućima oko tri godine i ležao u kući kao teški bolesnik. Znam da su mu neki dolazili iz grada i donosili neke knjige na čitanje i ponovo ih odnosili. O tome da se o Ljuboju Bajiću govorilo kao komunisti mogao bi sigurno nešto više reći VELE MILETIĆ, prvoborac u ustanku 1941. godine, sada penzioner u Beogradu. Vele Miletić tada je bio još dječak, a stanovao je u neposrednoj blizini u predjelu zvanom Brda, više Novoselije.

Moja braća Božo i Milan nisu bili politički aktivni sve do 1941. godine, bar koliko je meni poznato, a isto tako ni Simeun. Simeun je protjeran u Srbiju 1941. godine, ali je već u to vrijeme imao svoju porodicu i stanovao je bliže gradu u današnjoj ulici Ustanički put.

Rat nas je zatekao u našoj kući na Šehitlucima. Od prvih dana okupacije brat Božo uključio se u ilegalni rad, a naročito poslije odlaska komunistu u šumu iznad naše kuće. U taj rad je uključio i svoju ženu MITRANU BAJIĆ, rođenu BANICEVIĆ, a dijelom i brata Milana, koji je tada imao 17 godina. I porodica Baničevića stanovala je u blizini, a doselila se u Banju Luku iz Crne Gore negdje 1928/29. godine. Božo i Mitrana zavolili su se i vjenčali.

Poslije napada Njemačke na Sovjetski savez veliki

broj komunista našao se na Šehitlucima, a s njima su se braća povezala. Božo, Mitrana i Milan bili su kurirska veza između grada i šume. U toj vezi bili su uključeni MLEČNICI, odnosno braća FRANC, VIKTOR i SILVO. Oni su dolazili do naše kuće, kao i VUKOMANI (Mile Vukoman, njegov otac Lazo i Ilija Vukoman). LAZO VUKOMAN bio je radnik i radio na održavanju čistoće u gradu. Odmah se uključio u pripreme ustanka sa svojim sinom MILOM VUKOMANOM. Tako su te tri porodice (MLEČNIK, VUKOMAN i BAJIĆ) činile veću grupu ilegalnih radnika na vezi sa partizanima koja je od jula 1941. godine bila sve intenzivnija. Božo Bajić sa Mitranom veoma je usko bio vezan sa Mlečnicima, kod kojih je često i spavao.

Veza sa gradom išla je ili preko kuće Mlečnika do nas, a odavde dalje u šumu u Šehitluke, gdje je u lugarskoj kući na samom vrhu stanovao ANTO JAKIĆ, po blizini naš komšija. Tom linijom veze prebacivao se materijal u šumu (oružje, municija, sanitetski materijal, pisaći pribor, so, duvan), slana obavještenja u oba pravca, prebacivali vezom ljudi itd. Ta je veza funkcionisala sve do provale u februaru 1942. godine i u toj vezi nije bilo nikakvih prekida mada su tu u blizini bili položaji domobranske vojničke jedinice.

Pošto su svi znali gotovo svaki grm, stablo i stazu nije bilo teško mojoj braći, Mlečnicima i Vukomanima da neopaženo prodju da ne budu primećeni. Stanovanje na tom području omogućilo je ovakav rad.

Međutim, ne bih znala ništa reći s kim su sve bili povezani u gradu i kako su im dolazili ljudi iz grada na vezu. Po noći dolazili su partizani do naše kuće, koje su tada zvali "šumnjaci".

Od braće MLEČNIK ne bih znala reći ko je od koga bio aktivniji, ali mislim da su bili najaktivniji FRANC i VIKTOR, a velikim dijelom i najmladji SILVO. Franc se mnogo družio sa mojim bratom Božom. Bili su i drugovi i prijatelji. Zbog boljeg rada BOŽO BAJIĆ otišao je sa MITRANOM u stan MLEČNIKA, onda kad se naša porodica zbog opasnosti preselila u zimu 1941/42. godine u JAGARE kod braće PEULJA, Save i Stojke. Otac, majka, ja i Milan preselili smo se u Jagare, a u kući su ostali Božo i njegova žena Mitrana. Ostao je da bi bio na

partizanskoj vezi koja se nije mogla prekidati. Stanovali su, kako kada, i u našoj kući i u kući Mlečnika kako su to potrebe veze iziskivale. Imali su i kćerku Bosu. Početkom 1942. godine mislim da su bili stalno kod Mlečnikovih.

Dan poslije hapšenja čuli smo u Jagarama da su uhapšeni Mlečnici, moj brat Božo i snaha Mitrana i da su odvedeni od strane domobrana u zatvor. Preko žene Slovenca PREMRO VIKTORA, koji je stanovao u neposrednoj blizini porodice Mlečnik, čuli smo kako je došlo jedno pismo " za šumnjake" do njenog muža Viktora, koji ga je odnio do domobrana. U jednoj dozi hvalisanja rekla je kako je to pismo bilo namjenjeno Viktoru Mlečniku i Boži Bajiću, a da ga je njen muž kao dobar patriota odnio do domobrana. To je govorila komšiluku jer je očekivala da će se njen muž brzo vratiti kući nakon davanja svoje izjave, a nije znala da je i njen muž uhapšen i jo je manje očekivala da će biti i on poslan u logor.

Prema njenom brbljivom pričanju neko je donio njenom mužu pismo i upitao da li je on Viktor. Primio je to pismo "za Viktora i Božu", zapravo "za Viktora ili Božu" i odnio u kuću da ga pročita. Kad je pročitao šta u njemu piše odnio ga je u brdo iznad njih do kuće iseljenih Crnogoraca, porodične kuće BANIČEVIĆ ANDRIJE-ŠUTANA, gdje je bila smještena komanda te domobranske jedinice. Viktor Premro je odnio pismo ko zna iz kojih razloga. Inače, politički on nije bio uopšte pozitivan. Moja braća i Mlečnici su i tada govorili da u Premro Viktora ne treba imati povjerenja jer se ponašao onako kako vjetar duva.

Viktor Premro bio je zidar po zanatu, a po nacionalnosti Slovenac. Znam da Slovenci u Banjoj Luci nisu simpatizovali ustaški pokret i zbog toga mi nije jasno njegovo političko držanje. Imao je brata Vencla, koji nije bio sav svoj, kako se to u narodu kaže, jer je bio prilično duševno rastresen. Komšiluk ih je smatrao kao individualiste i dosta sebične ljude, odnosno ljude koji se nisu htjeli uklapati u sredinu gdje su živjeli.

Kad smo čuli ono što je KATICA PREMRO REKLA, BILI smo ubjedjeni da Viktor nije odnio pismo domobranima slučajno, već namjerno, valjda u očekivanju nekog priznanja ili da bi se za vlastitu sigurnost dodvorio ustaškim vlastima.

Pismo je pročitao domobranski komandant i odmah naredio da se uhapsu Mlečnici, Božo i Mitrana Bajić. Pošto u pismu svi oni nisu mogli biti spomenuti poimenično, vjerovatno im je Viktor Premro dao i druge informacije, sve one detalje o pojedincima što je on uspio da zapazi. Vjerujem da je on i ranije nešto primjećivao, posebno dolaženje i odlazanje nepoznatih ljudi, donošenje i odnošenje materijala itd. Možda je sve to skriven pratio jer se njegova kuća nalazila udaljena na svega oko 50 metara od kuće Mlečnika. I sam je mogao mnogo što šta zapaziti jer su prolazili pored njegove kuće. Tom čovjeku pripisujem provalu i stradanje cijele grupe izuzev Vukomana, koji su nešto prije toga izbjegli.

Domobrani su sišli do Mlečnika i tu izvršili hapšenja. U kući Mlečnika nalazio se tada Božo sa Mitranom i kćerkom Bosom. Uhapsili su ih i odmah sproveli u grad. Nisu se nazad vraćali, već su samo produžili put sa uhapšenjima. Mitrana je ponijela malu Bosu. Mitrana nije htjela da se od djeteta rastaje. Pred zatvorom istrgli su joj dijete. Nju su ugurali u zatvor, a malu Bosu ostavili su na ulici samu. Ne znam u koji su je zatvor tada odveli.

Iz pričanja smo kasnije saznali da je naišla neka starija muslimanka, koja je odvela malu Bosu svojoj kući i držala kao vlastito dijete tragajući da dozna ko su joj roditelji. Nakon jedno dva mjeseca uspjela je to da dozna i da ga preda baki, odnosno mojoj majci Milici. Majka ju je dovela kući. Bio je to zaista divan gest.

Za hapšenje Bože, Mitrane i Mlečnikovih doznali smo preko veze jer je to neko dojavio mom bratu MILANU BAJIĆU.

Majka je kasnije dobila odobrenje da Božu i Mitranu posjeti u Crnoj kući. Na govornici u Crnoj kući Božo je majci pokazivao da su ga pekli po tabanima i sa ekserima ga boli pod nokte. Oboje su, Božo i Mitrana, upućeni u logor Jasenovac, ali se nikada nisu javili. Možda su ubijeni u transportu, a možda odmah po dovodjenju u logor. Za njihovu sudbinu nismo ništa doznali.

Oboje su bili mučeni, mrcvareni, ali nikoga nisu prokazali. Niko zbog njih nije bio uhapšen. Možda su i podlegli u toku mučenja?

Rekla sam da VUKOMANI nisu bili uhapšeni. Oni su se preselili u Agino Selo gdje su imali neke svoje rođjake. Nekako kad smo mi izbjegli u Jagare, izbjegli su Vukomani u Agino Selo. Tako su se spasili jer bi i oni najvjerovatnije bili pohapšeni.

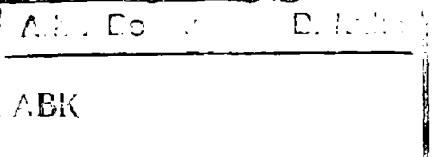
Ne mogu se setiti ko je sve iz šume, sa Šehit-luka i Ponira dolazio do naše kuće. Sjećam se da su dolazili i odlazili u toku noći VELE MILETIĆ i SIMO PARTALO (ubijen od četnika 1945. godine), ali se drugih ne sjećam jer su za mene bili nepoznati ljudi.

U ljeto 1942. godine iz Jagara vratili smo se u našu kuću. Poslije četničkog puča u aprilu 1942. godine partizani su prešli u pravcu Kozare, a na području Karanovca i Jagara gospodarili su četnici. Osjećali smo se ipak sigurnijima u našoj kući. Nakon izvjesnog vremena ponovo je uspostavljena veza sa partizanima. Sad je tu vezu održavao brat MILAN BAJIĆ.

Milan je prvi put bio uhapšen negdje u avgustu 1941. godine neposredno poslije izbijanja ustanka. Ustaške, domobranske i neke druge vojne jedinice izvršile su neku vrstu akcije "vojnog čišćenja terena u okolini Banje Luke". Pohapsili su i odveli sve one koji su im bili sunjivi kao "banditi". Odveli su ga sa sobom, ali se u toku istog dana Milan vratio sav pretučen. Jedva je došao do kuće. Od udara ca kundakom bila su mu prebijena dva ili tri rebra. Morao je duže vremena ležati, ali od toga nikada nije prebolio. Od posljedica unutrašnjih povreda on je i umro 1948. godine u svojoj 34. godini.

Tog dana uhapsili su i majku. Držali su je u zatvoru kao taoca oko deset dana. Ležala je u policijskom zatvoru. Došla je kući, ali se nije žalila da su je tukli, ali su je svaki dan ispitivali. Odgovarala je da ništa ne zna i da nikoga nije vidjela. Brata Božu nisu našli u kući jer se toga dana nalazio kod Mlečnika, a katoličke porodice tada nisu dirali.

Možda su majku uhapsili zbog jednog drugog raz-

loga? Naime, dan prije toga neka su djeca bila u šumi i na šehitlucima vidjela grupu partizana. Sjurila su niz brdo i u prolazu rekli majci: "Vidjeli smo gore šumnjake!".

Ona je odgovorila: "Bjež` kak`i šumnjaci! To su, djeco, čobani!!!"

Sjurila su dalje niz brdo vičući kako su vidjeli šumnjake. Vjerujem da je ovo došlo do ušiju ustaških vlasti i da je to bio povod za "raciju u šumi".

Pošto majka nije ništa priznavala, a ništa joj nisu mogli dokazati, ona je poslije desetak dana puštena.

Milan je ostao stalno na partizanskoj vezi sve do oslobodjenja 1945. godine. Kad je organizovana akcija izvođenja dr Klajnhapela iz grada i Milan je u toj akciji učestvovao. Doktora je dovela HATIDŽA MASLO sa još jednom grupom drugova do naše kuće. Milan je već pripremio konja za jahanje. Došla je i jedna grupa partizana. Preko Trešnjika Milan ga je na svom konju odveo do partizana.

Milanu je priznat status borca od 1941. godine. Poslije rata stalno je poboljevao. Budući da nije imao nikakve potrebne kvalifikacije, radio je kao šumar na šehitlucima do 1948. godine, kada je zbog unutrašnjih povreda umro.

Od cijele naše porodice ostala sam samo ja.

14. april 1976. godine
Banja Luka

B. Bajić Simeuna
(Simeuna Bajić)

